

“Het memorieboekje 1915” van deken Jozef Van Herck

Eind vorig jaar presenteerde Koninklijke Kring voor Heemkunde Kontich zijn derde jaarboek. Na de catalogus bij de merklappentoonstelling (jaarboek 1) en de Vita Renildis van Ludovic Hellemans (jaarboek 2) heeft de kring het over een totaal andere boeg gegooid. We presenteren deze keer een stukje uit het leven van een zeer merkwaardige bewoner van ons dorp, de vroegere deken Jozef Van Herck. Hij was tijdens de Grote Oorlog aalmoezenier in het Belgische leger. Van die oorlogsbelevissen heeft hij heel wat neergeschreven en een deeltje daarvan kunt u lezen in zijn *Memorieboekje 1915*. Voor heel wat mensen die hem gekend hebben zal dat toch wel verrassend zijn, want voor hen was hij deken Van Herck, de deken van het dekanaat Kontich en de voorzitter van de heemkundige kring. Door zijn haast spreekwoordelijke bescheidenheid is hij echter voor veel mensen toch een beetje een “vreemde” gebleven. Met dit boekje probeert de kring een ongekend stukje van dit boeiend leven te ontsluiten.

Joseph Laurent Van Herck – Jos voor de familie - wordt op 21 november 1888 in Antwerpen geboren in een antiquairsfamilie met zes kinderen. In 1912 wordt hij priester gewijd. In 1914 haalt hij een doctoraat in de klassieke filologie.

In 1919 wordt hij leraar aan het Sint-Pieterscollege van Leuven. Van dat *intermezzo* tussen oorlog en thuiskomst in Antwerpen maakt hij dankbaar gebruik om tevens een licentie in de kunstgeschiedenis en oudheidkunde te behalen. In 1929 keert Van Herck naar zijn geboorteplaats terug om er de eerste directeur te worden van het Sint-Lievenscollege, het eerste Vlaamse college van Antwerpen. Op 21 april 1940, nog net voor het begin van de Tweede Wereldoorlog, wordt hij deken in Kontich. Hij zal die functie tot 1961 bekleden. Als eredeken trekt hij zich terug in de Duivenstraat 22, het huis dat op 28 september 1985 als *Documentatiecentrum Jozef Van Herck* wordt ingehuldigd. Zijn laatste levensjaren slijt hij in het Mayerhof in Mortsels, waar hij op 9 januari 1984 op hoge leeftijd overlijdt.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog is hij brancardier-aalmoezenier. Als oorlogsvrijwilliger is hij eerst verbonden aan het militaire hospitaal in Woolwich (Londen). Op 27 april 1915 wordt hij aan het front geroepen. Hij wordt een aantal keer onderscheiden. Als kersverse deken van Kontich wordt hij onmiddellijk in een nieuwe oorlog ondergedompeld. Ook daar steekt hij de handen uit de mouwen en probeert hij zo veel mogelijk mee te helpen om de nood te lenigen.

Maar ondanks alle ellende van de twee oorlogen verliest hij nooit oog voor zijn echte passie, de kunst en het culturele verleden van zijn (Vlaamse) volk. In de Westhoek gaat hij overal de toestand (de restanten) opmeten, in Kontich richt hij onder moeilijke omstandigheden in 1943 de heemkundige kring op. Daar wordt de basis gelegd voor het *Documentatiecentrum* en voor het *Museum voor Heem- en Oudheidkunde*, twee plaatsen die omwille van hun intrinsieke waarde altijd aan de persoon van Jozef Van Herck zullen verbonden blijven.

Het memorieboekje zelf is in zeer moeilijke omstandigheden tot stand gekomen. Van Herck noteert soms op het moment van de gebeurtenissen zelf. Of hij doet het kort daarna. De inhoud spreekt voor zich, dat kan de lezer zelf vaststellen. Maar uit het werk blijkt ook de enorme eruditie van de man. Van Herck spreekt en schrijft naast zijn moedertaal ook vlot Frans, Engels, Duits, Italiaans en Latijn. Hij kent bovendien Grieks en Hebreeuws. Hij gebruikt die talen dan ook *au fur et à mesure des besoins*.

Niet om indruk te maken – het is immers een dagboek – maar wel om uitdrukking te geven aan zijn diepste en persoonlijkste gevoelens op een moment van opperste ellende. Zijn enorme aanpassingsvermogen toont ons ook de menselijke kwaliteiten van Van Herck. Zonder noemenswaardige problemen wordt hij ingepast in het moorddadige frontwerk, hij registreert en becommentarieert, hij geeft ons een zicht op de loopgravenoorlog, ontdaan van alle franje. En uiteindelijk toch altijd zijn eigen inbreng relativerend. Door o.a. te lachen met zijn eigen ongeluk, wanneer hij met zijn fiets vastzit en denkt aan de ware helden van de oorlog, de gewone jongens die vechten voor vorst en vaderland. En ondertussen geeft hij dan nog les (Engels, Frans, Duits, Latijn en Grieks) aan de jonge frontsoldaten die van de schoolbanken werden gehaald. Zijn onverstoortbaar (maar nooit naïef) geloof helpt hem de toestand rondom hem beter te begrijpen.

Tegelijkertijd willen we wijzen op het frisse, haast moderne taalgebruik van Jozef Van Herck. Als je abstractie maakt van de haastigheid van de notities - omwille van de omstandigheden - en de spelling van 1915, dan heb je een moderne - haast foutloze - tekst die leest als een trein. Het komt er allemaal in één *geut* uit.

Ook de foto's van zijn hand zijn van uitstekende kwaliteit. Ze vertellen hetzelfde verhaal. Alleen jammer dat hij er later op hoge leeftijd zoveel heeft verbrand. Hij vond toch dat niemand daar nog belangstelling zou voor hebben.

Voor dit boekje hebben we uitstekende hulp gekregen van het beroemde museum *In Flanders Fields* in Ieper. Met enige schroom namen we contact op met Piet Chielens, coördinator van het museum, om dit memorieboekje uit te geven. Zou een groot museum als *In Flanders Fields* met internationale uitstraling wel bereid zijn om een kleine heemkundige kring te helpen bij deze taak? Het enthousiasme van Piet Chielens overtuigde er ons echter snel van dat we het juiste pad hadden gekozen. En dat we een zeer waardevol manuscript in handen hadden. Zijn enthousiasme werkte aanstekelijk. Hij haalde er Roger Verbeke, een vaste medewerker van het museum, bij. En minutieus lazen zij verschillende keren het manuscript na. Ze voorzagen het van uitvoerige commentaar. Samen losten we zo heel wat tekstuele problemen (moeilijke lezing) op en het speurwerk van Roger Verbeke leidde zelfs tot werkelijke vondsten. Zonder hun notities, op- en aanmerkingen zou deze uitgave nooit de wetenschappelijke waarde hebben gehaald van een letterlijke teksteditie met een volwaardig kritisch apparaat. Zij brachten de hoofdrolspelers tot leven (alhoewel dit hier wat oneerbiedig klinkt!) en waren voor ons een stimulans om door te gaan.

En er blijft uiteraard Jozef Van Herck. Hij heeft ons een monument nagelaten. Een monument van en voor de gewone mens die in ongewone omstandigheden boven zichzelf uitgroeit en met gevaar voor eigen leven de andere mens dient. Door dit monument nu uit te geven, hopen we een klein beetje dat we kunnen bijdragen tot de wereldvrede. En dat we de plaats van Jozef Van Herck in de geschiedenis op een juistere manier kunnen inkleuren.

Paul Catteeuw